

УДК 347.78:343.712.1:004.738.5

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКИХ ТА СУМІЖНИХ ПРАВ ВІД ПІРАТСТВА В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Кетрарь Анна Андріївна

асистент кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного права Національного університету «Одеська юридична академія»

В Україні продовжує тривати активна законодавча діяльність, направлена на розвиток та удосконалення авторського права і суміжних прав, однак, незважаючи на цей масштабний процес, кількість правопорушень у зазначеній сфері все одно зростає. Ця обставина значно ускладнює подальший розвиток авторських відносин. Тому теоретичне дослідження більшості питань у сфері авторського права, у тому числі питання щодо проблеми захисту авторських та суміжних прав від контрафакції та піратства, є вчасним та актуальним, оскільки дає можливість врахувати у законодавчій практиці висновки та пропозиції, що стають результатом таких досліджень.

Сформульовані в статті теоретичні висновки, щодо правового регулювання захисту авторських та суміжних прав від контрафакції та піратства, ґрунтуються на загальних досягненнях юридичної науки, в тому числі, на результатах досліджень таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як Б. С. АнтимONOва, Є. П. Гаврілова, О. С. Йоффе, Д. Липчик, Р. О. Стефанчука, А. П. Сергєєва, О. В. Ришкова, Є. О. ХаритONOва, О. І. ХаритONOва, Є. А. Флейшиц, Г. Ф. Шершеневича, та ін.

Вивчення та аналіз праць цих науковців дали змогу визначити й оцінити стан досліджуваної проблеми, виявити та проаналізувати питання, що постають на сучасному етапі у досліджуваній сфері. Що ж стосується проблеми правового захисту авторських та суміжних прав від піратства саме у всесвітній мережі, то особливої уваги заслуговують дослідження: О. І. ХаритONOвої, Н. П. Бааджи, А. В. Кирилук, Ю. Ю. Симонян, О. М. Пастухової, О. О. Штефан, О. Р. Шишки та інших.

Метою дослідження є комплексний науково-теоретичний аналіз правових проблем захисту авторського права і суміжних прав від піратства в мережі Інтернет.

Сьогодні, коли доступ до «всесвітньої павутини» є доступним майже для кожного українця, досить поширеним стало таке явище як Інтернет-піратство. Розвиток технічного прогресу, на жаль має не лише позитивні наслідки, а й стає для порушників надійним помічником у незаконному відтво-

ренні об'єктів авторського права і суміжних прав. І, якщо раніше незаконно виготовлені примірники творів були продуктом не вищого ґатунку, то сучасні технології дозволяють порушникам виготовляти цифрові примірники, які є ідеальними копіями оригіналів, та розповсюджувати їх з неймовірною швидкістю, отже, на відміну від розповсюдження звичайних примірників, наприклад книг, аудіо- або відео- носіїв, вартість творів, що розміщені в Інтернеті, а також витрати пов'язані з їх доставкою у мережі є незначними. Здатність порушників діяти в Інтернеті анонімно, та неосвіченість більшості користувачів всесвітньої мережі, стосовно існуючої системи захисту авторського права і суміжних прав – все це має наслідком наполегливі вимоги міжнародного співтовариства щодо активізації України у боротьбі з Інтернет-піратством.

Так, у документі що опубліковано робочою групою Конгресу США з протидії міжнародному піратству, Україна, Росія і Китай визнані країнами з найбільшим рівнем піратства у галузі інтелектуальної власності, а одна з найпопулярніших в Україні, російська соціальна мережа «ВКонтакте» – однією з найбільш великих порушників авторських прав [1].

Але перш ніж переходити до безпосереднього розгляду піратства у мережі Інтернет, маємо проаналізувати правову природу загального визначення піратства у сфері авторського права і суміжних прав.

Випадки піратства у сфері авторського права, відомі на пострадянському просторі, ще за часів Російської імперії. Так, у ст. 622 Закону Російської імперії «Про авторське право» від 20 березня 1911 року було передбачено, що за зберігання для продажу або ввезення із-за кордону для продажу, або продаж предмету, свідомо виготовленого з порушенням авторського права на винного торговця накладався арешт, або стягувалася грошова пеня.

Сучасне законодавство, а саме Закон України «Про авторське право і суміжні права» (далі – Закон) [2] визначає піратство у сфері авторського права і (або) суміжних прав, як опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України,

вивезення з митної території України і розповсюдження контрафактних примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм і програм організацій мовлення. При цьому, варто зазначити, що піратство може мати місце, при здійсненні порушником, як однієї із зазначених у законі дій, так і при здійсненні їх сукупності.

Відповідно до ст. 1 Закону [2] під опублікуванням твору, фонограми, відеограми розуміють випуск в обіг за згодою автора чи іншого суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав виготовлених поліграфічними, електронними чи іншими способами примірників твору, фонограми, відеограми у кількості, здатній задовольнити, з урахуванням характеру твору, фонограми, відеограми, розумні потреби публіки, шляхом їх продажу, здавання в майновий найм, побутового чи комерційного прокату, надання доступу до них через електронні системи інформації таким чином, що будь-яка особа може його отримати з будь-якого місця і у будь-який час за власним вибором або передачі права власності на них чи володіння іншими способами. Окрім цього, згідно з законом, опублікуванням твору, фонограми, відеограми вважається також депонування рукопису зазначених об'єктів, у сховищі (депозитарії) з відкритим доступом та можливістю одержання в ньому примірника (копії) твору, фонограми, відеограми.

Ст. 442 ЦК України [3] визначає, що опублікування (випуск у світ) твору – це повідомлення будь-яким способом, невизначеному колу осіб, у тому числі видання, публічний показ, публічне виконання, передача по радіо чи телебаченню, відображення у загальнодоступних електронних системах інформації.

Закон [2] розкриває і такі поняття як «відтворення» та «розповсюдження». Відтворенням є виготовлення одного або більше примірників твору, відеограми, фонограми в будь-якій матеріальній формі, а також їх запис для тимчасового чи постійного зберігання в електронній формі, яку може зчитувати комп'ютер. Розповсюдження об'єктів авторського права і (або) суміжних прав – це будь-яка дія, за допомогою якої зазначені об'єкти безпосередньо або опосередковано пропонуються публіці, в тому числі доведення цих об'єктів до відома публіки таким чином, що її представники можуть здійснити доступ до цих об'єктів з будь-якого місця і в будь-який час за власним вибором.

Окрім цього, поняття контрафактного примірнику твору також наводиться у Законі, [2] згідно з тією ж статтею – це примірник твору, фонограми чи відеограми, відтворений, опублікований і (або) розповсюджуваний з порушенням авторського

права і (або) суміжних прав, у тому числі примірники захищених в Україні творів, фонограм і відеограм, що ввозяться на митну територію України без згоди автора чи іншого суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав, зокрема з країн, в яких ці твори, фонограми і відеограми ніколи не охоронялися або перестали охоронятися.

В п. 43 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 4 червня 2010 року № 5 «Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав» [4] до контрафактних примірників також відносить примірники правомірно обнародованих об'єктів авторського права і (або) суміжних прав, з яких видалена або неправомірно нанесена інформація про суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав, а також примірники таких об'єктів, що перевищують кількість примірників (тираж), передбачену договором щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, або розповсюджуються на території, не передбаченій договором, виготовлені на іншому матеріальному носії, ніж передбачено в договорі, а також примірники, отримані шляхом видозміни об'єктів авторського права і (або) суміжних прав.

Таким чином, виходячи із того, що законодавець розкриваючи поняття піратства використовує поняття контрафактного примірника, яке зазначене вище, можна зробити висновок, що поняття піратства є ширшим за поняття контрафакції та включає останнє. З цього приводу О. Штефан зазначає, що за своїм змістом, піратська діяльність є більш широким поняттям, а контрафактна діяльність по виготовленню об'єктів авторського права є елементом піратства. Окрім цього, на думку О. Штефан: «замість категорії «піратська продукція» та «контрафактна продукція» можна вживати поняття «нелегальна продукція», оскільки існує продукція виготовлена та розповсюджена з додержанням авторського права і суміжних прав, та виготовлена і розповсюджена з їх порушенням» [5, с. 8].

У юридичній літературі піратство розглядають у вузькому та у широкому розумінні. Законодавче визначення піратства виражає вузький підхід, воно пов'язане із виробництвом та введенням в обіг контрафактних примірників. В свою чергу, розглядаючи піратство у широкому розумінні, зазначають, що основною метою використання творів, або об'єктів суміжних прав, без дозволу правовласників є отримання прибутку.

У світовій практиці зустрічається також визначення різних форм піратства. За даними Міжнародної федерації фонографічної промисловості піратство може мати наступні форми: бутлегерство – несанкціонований звукозапис «живого»

виконання або передачі організації мовлення; контрафакція – звукозаписи, що копіюються або розповсюджуються без дозволу і мають упаковку, максимально наближену до оригіналу; безпосередньо піратство – звукозаписи, які копіюються або розповсюджуються без дозволу і мають упаковку, що відрізняється від оригіналу, а також компіляції записів різних виконань [6, с. 17].

Піратство можна поділити і на певні види, так виділяють: піратство, що пов'язане з напівлегальним оприлюдненням об'єкта авторського права і (або) суміжних прав; піратство, яке пов'язано з підрубкою об'єкта авторського права і (або) суміжного права; піратство, що знаходить прояв у незаконному розмноженні копій об'єкта авторського права і (або) суміжного права.

Отже, повертаючись до питання Інтернет-піратства, треба відзначити, що розміщення об'єктів авторського права і суміжних прав у всевітній мережі на сьогодні є дуже розповсюдженим явищем. На сучасному етапі в Інтернеті можна отримати доступ до широкого кола об'єктів авторських та суміжних прав, починаючи від літературних творів, та закінчуючи такими аудіовізуальними творами як відеокліпи та кінофільми, тощо. Значна частина зазначених об'єктів опиняється там з порушенням авторського права та суміжних прав, тобто на незаконних підставах.

Інтернет-піратство можна визначити, як нелегальне копіювання та розповсюдження об'єктів, що охороняються авторським правом і (або) суміжними правами, з метою особистого або комерційного використання [7].

Інтернет – це всевітня система взаємодіючих комп'ютерних мереж, що базуються на комплекті Інтернет-протоколів, та складається з мільйонів локальних і глобальних приватних, публічних, академічних, ділових і урядових мереж, пов'язаних між собою, з використанням різноманітних дротових, оптичних та бездротових технологій [8]. Для того, щоб розмістити будь-який об'єкт у мережі Інтернет, необхідно виконати певні дії – завантажити цифрові копії об'єкта у пам'ять комп'ютера, та надати доступ до цієї копії користувачам мережі (необмеженому колу осіб). У разі виконання зазначених дій користувачі мережі набувають можливість доступу та ознайомлення з розміщеним об'єктом, шляхом завантаження його цифрової копії на власний комп'ютер, що, в свою чергу, й можна вважати метою розміщення певного об'єкта в Інтернеті.

Що стосується авторсько-правової оцінки зазначених дій, то відповідно до п. 46 постанови Пленуму Вищого господарського суду України від 17.10.2012 р. № 12 «Про деякі питання практики

вирішення спорів пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності» [9] розміщення творів у мережі Інтернет у вигляді, доступному для публічного використання, є їх відтворенням у розумінні ст. 1 Закону [2] (що наводилося вище). Тому, якщо у зв'язку з таким розміщенням порушуються майнові права суб'єкта авторського права, що визначені у ст. 15 Закону [2], то згідно з п. «а» ст. 50 цього ж Закону [2], це дає підстави для судового захисту авторського права.

Окрім вищезазначеного, запис твору чи об'єкта суміжних прав у пам'ять комп'ютера вважається використанням, якщо з ініціативи особи, яка здійснює запис, необмежене коло осіб одержує доступ до цього об'єкта авторських чи суміжних прав. При цьому, якщо порушуються вимоги Закону [2], то створені чи одержані в результаті такого використання – примірники творів вважаються контрафактними. Особи, які вчинили відповідні дії (зокрема, власники сайту, на якому було розміщено твори чи об'єкти суміжних прав без надання дозволів згідно з Законом [2]), визнаються порушниками авторського права та (або) суміжних прав.

Сам по собі факт розміщення на сайті відповідача твору чи об'єкта суміжних прав, тотожного об'єктові інтелектуальної власності, майнові права на який належать позивачу, свідчать про факт порушення таких прав відповідачем за умови, що останнім не подано до суду доказів на підтвердження правомірності розміщення ним на своєму сайті спірного об'єкта інтелектуальної власності. Відтворення такого об'єкта з іншого сайту без підтвердження правомірності використання об'єкта авторського права і (або) суміжних прав не може бути підставою для звільнення відповідача від відповідальності.

У вирішенні відповідних спорів суд повинен встановити, чи перебуває веб-сайт, та розміщена на ньому інформація в розпорядженні особи, якій пред'явлено позовні вимоги, а також чим підтверджується факт порушення нею авторського права та (або) суміжних прав. Дані щодо власника веб-сайту можуть бути витребувані відповідно до положень п. 4 ст. 65, ст. 38 ГПК України, у адміністратора системи реєстрації та обліку доменних імен і адрес українського сегменту мережі Інтернет.

Таким чином, можемо зробити висновок, що розміщення будь-якого твору, або об'єкту суміжних прав у мережі Інтернет вважається правомірним виключно у разі надання відповідного дозволу правовласником. Як бачимо, виходячи із судової практики, що склалася в Україні, відповідачами по даній категорії справ, виступають як правило власники веб-сайтів, на яких незаконним чином

розміщується контент, але на нашу думку, не менш важливим, є такий аспект, як скачування незаконно завантажених в Інтернет об'єктів, звичайними користувачами Інтернет-послуг. Тому, пропонуємо, за для покращення ситуації що склалася, звернутися, в першу чергу до зарубіжного досвіду боротьби з Інтернет-піратством.

Такі країни як Франція (закон HADOPI) та Великобританія (закон Digital Economy Bill), за останні роки вже розробили на законодавчому рівні, та навіть почали впроваджувати заходи щодо боротьби з піратством, у тому числі в мережі Інтернет.

Так, на території всієї Великобританії почав діяти закон Digital Economy Bill, проти прийняття якого з 2009 року виступали усі інтернет-провайдери, та який було прийнято в результаті обговорення у британському парламенті, незважаючи на всі негативні відзиви. Згідно з цим законом на інтернет-провайдерів покладається обов'язок відключати абонентів, якщо вони визнаються винними у незаконному обміні файлами.

У Франції, на основі закону, спрямованого на боротьбу з інтернет-піратством, діє принцип «трьох попереджень». Перше попередження надходить користувачу інтернет-послуг на електронну пошту, друге – вважається офіційним повідомленням про порушення, в результаті третього попередження спеціально створене агентство має право позбавити порушника доступу в Інтернет. На підставі цього закону, вже був накладений перший штраф у розмірі 150 євро, за нелегальне скачування двох пісень відомої співачки Ріанни. Ще 14 інших справ за обвинуваченням у незаконному скачуванні

файлів з всесвітньої мережі, знаходяться у процесі підготовки до розгляду [10].

Захист прав суб'єктів авторських та суміжних прав від Інтернет-піратства практикується і у Японії. Там було прийнято дуже радикальний, на наш погляд, закон, у відповідності до норм якого, за скачування нелегальних файлів з Інтернету передбачається штраф у розмірі близька 25000 доларів США, або ув'язнення терміном на 2 роки, в свою чергу за завантаження піратського контенту зі свого комп'ютера у мережу Інтернет передбачена відповідальність у вигляді штрафу на суму близько 130000 доларів США, або позбавленням волі на строк до 10 років [11].

Отже, боротьба з Інтернет-піратством та охорона авторського права і суміжних прав у всесвітній мережі, є однією з найактуальніших проблем що постає на шляху становлення України, як сучасної правової держави. Аналізуючи її теоретичні та практичні аспекти, ми вважаємо, що нормативно-правова база, яка регулює відносини у зазначеній сфері, не дозволяє ефективно впливати на порушників – провайдерів та користувачів незаконного контенту.

З погляду на все вищезазначене, ми вважаємо, що сьогодні, як ніколи, українське законодавство у сфері охорони об'єктів права інтелектуальної власності, має велику потребу у систематизації та реформуванні. Тому необхідно, на законодавчому рівні вирішити низку питань, які стосуються відповідальності осіб за порушення прав на об'єкти авторського права і суміжних прав, у випадку їх неправомірного використання в мережі Інтернет.

ЛІТЕРАТУРА

1. Україна в списку найбільш лояльних до піратства країн у галузі інтелектуальної власності [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.intelvas.com.ua/2011-05-20-15-21-12.html>
2. Про авторське право і суміжні права [Електронний ресурс] : Закон України від 23.12.1993 № 3792-XII. — Режим доступу : zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3792-12
3. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 40-44. — Ст. 44.
4. Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав [Електронний ресурс] : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 4 червня 2010 року № 5. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-10>
5. Штефан О. Дещо до питання про порушення у сфері авторського права / О. Штефан // Теорія і практика інтелектуальної власності. — 2009. — № 6. — С. 3 — 13.
6. Іевіня О. Визначення піратства та контрафакції у національному законодавстві України та міжнародних актах з питань інтелектуальної власності / О. Іевіня // Нотаріат для вас. — 2008. — № 11. — С. 17 — 19.
7. Ракимова А. Об интернет-пиратстве [Електронний ресурс] / А. Ракимова. — Режим доступу : <http://www.zakon.kz/198355-ob-internet-piratstve.html>
8. Інтернет [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://uk.m.wikipedia.org/wiki/Интернет>
9. Про деякі питання практики вирішення спорів пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності [Електронний ресурс] : Постанова Пленуму Вищого Господарського Суду України від 17.10.2012 р. № 12. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12/print1329894148014514>
10. Француза оштрафували за інтернет-піратство [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.rbc.ua>
11. Япония ужесточает наказание за интернет-пиратство [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.bbc.co.uk>

АНОТАЦІЯ

Кетрарь А.А. Правові проблеми захисту авторських та суміжних прав від піратства в мережі Інтернет. – Стаття.

У статті досліджується проблема піратства у сфері авторського права і суміжних прав. Розглянуто питання піратства в мережі Інтернет; проаналізовано зарубіжний досвід боротьби з Інтернет-піратством.

Ключові слова: піратство, контрафактний примірник, Інтернет-піратство.

АННОТАЦИЯ

Кетрарь А.А. Правовые проблемы защиты авторских и смежных прав от пиратства в сети Интернет. – Статья.

В статье исследуется проблема пиратства в сфере авторского права и смежных прав. Рассмотрен вопрос пиратства в сети Интернет; проанализирован зарубежный опыт борьбы с Интернет-пиратством.

Ключевые слова: пиратство, контрафактный экземпляр, Интернет-пиратство.

SUMMARY

Ketrar Anna. The Legal problems of defence copyright and contiguous rights from piracy the Internet. – Article.

This article examines the problem of piracy in the field of copyright and related rights. Following this, question of piracy in the network is considered. Moreover, foreign experience in dealing with Internet piracy is analysed.

Keywords: piracy, unlicensed products, Internet-piracy.